

Thailand:

Havsnomaderna urak lawoi

[Thailand: urak lawoi] Ann-Charlotte "Lotta" Granbom, socialantropolog från Lunds universitet, har som enda västerlänning bedrivit antropologiska fältstudier och skildrat havsnomaderna urak lawoi, en föga känd folkgrupp utanför Thailands västkust. Detta folkslag på runt 3000 personer har de senast decennierna fått se sin kultur, sitt språk och sin livsstil allvarligt hotade av den framväxande massturismen. I december 2004 kom nästa slag när tsunamins jättevågor tog med sig havsnomadernas hyddor, båtar och fiskeredskap.

Lotta Granboms intresse för sjözigenare eller havsnomader väcktes för många år sedan då hon av en tillfällighet fick höra talas om att det fanns ett folkslag i Sydostasien som levde på båtar och av det havet gav. Slumpen eller ödet skulle föra henne till sjözigenarna urak lawoi.

Då Lotta ville ta med sina döttrar valde hon av praktiska skäl att börja leta sjözigenare i Thailand. Hon hade hört talas om stammen moken vid norra Thailands kust

mot gränsen till Burma. I sällskap med en av sina tre döttrar flög Lotta Granbom till Thailand och Phuket där hon blev tipsad om att det fanns sjözigenare, en stam kallad urak lawoi, på en närliggande ö, Ko Lanta. Väl på ön föll ytterligare en pusselbit på plats.

En lokal butiksägare som tidigare dokumenterat urak lawois musik på uppdrag av thailändska staten fick höra talas om besökarna från Sverige. Han öppnade sitt hem för oss och erbjöd sig att tolka och introducera. Jag fick också kontakt med en thailändsk antropolog, som bedrivit fältstudier hos sjözigenarna på 1980-talet som kunde bidra med ett historiskt perspektiv, berättar Lotta Granbom.

Det var ingen lätt uppgift att få skriftlig information om urak lawoi, mycket lite fanns dokumenterat. Under sina första fältstudier bland urak lawois olika bosättningar på öar i Andaman Sea blev Lotta Granbom varse den hårda exploatering som ägt rum i sjözigenarnas territorium och den misär som blivit resultatet. De kunde inte längre leva sitt nomadliv till havs. Exploaterings effekter har också blivit huvudspåret i hennes forskning. Lotta Granbom har gjort sammanlagt sex

resor till Ko Lanta och har med tiden inte bara blivit en gäst utan också en uppskattad vän. Hon har fått delta i urak lawois heliga ritualer och ceremonier. Hennes forskning finns nu utgiven som bok: *Urak Lawoi - A field Study of an Indigenous people in Thailand and their problems with Rapid Tourist Development*.

Drivs bort från sina stränder

Traditionellt bor urak lawois i hyddor byggda på pålar i strandkanten och livnär sig på fiske som sker med hjälp av nät och stora burar som sänks ned på havsbotten. Havsnomaderna är också kända för sin förmåga att kunna dyka djupt och länge för att fånga fisk eller leta pärlor och för att ha utvecklat ovanligt skarp syn under vatten – det senare fenomenet utforskat av zoologen Anna Gislén vid Lunds universitet.

I dag är deras situation en annan, den växande massturismen har tvingat bort delar av urak lawois från deras paradisstränder där det istället byggts resorts för stressade västerlänningar. Inte sällan bor

nu urak lawoi i eländiga skjul. Nyinrättademarinalnationalparkerharytterligare pressat deras livsrum då fisket begränsats och de förbjudits att ta det virke som behövs till deras traditionella fångstburar. Men marginaliseringen och fattigdomen är inte de enda problemen.

– Bland de unga är de allt färre som intresserar sig för att bli medicmän eller för traditionell musik och dans. Bruket och missbruket av alkohol har ökat också – något som tidigare inte var del av urak lawois kultur.

På Ko Lanta samsas tre lokala befolkningsgrupper, den största är muslimer, den andra är thailändska kineser och så urak lawoi, som räknas som ursprungsbefolkning.

– Tyvärr finns det hos sjözigenarna ett mindervärdeskomplex gentemot den dominanta thaikulturen, kanske på grund av att många inte kan läsa och skriva, säger Lotta Granbom. Relationen mellan muslimer och urak lawoi är mycket bra och man lever sida vid sida. Böneutroparen kan höras i samma by samtidigt som urak lawoi firar någon av sina stora ceremonier.

Tsunamin raserade - och gav nytt hopp

Tsunamikatastrofen julen 2004 blev ett hårt slag för urak lawoi även om mycket få miste livet. Hus, båtar och fiskeredskap förstördes. Hemma i småländska Bergkvara gick Lotta och hennes tre tonårsdöttrar i skräck för att havet skulle ha tagit deras vänner för alltid.

– Vi följde rapporterna på TV och ringde och ringde men fick ingen kontakt men så till slut, den 15 januari, ringer telefonen. Det var min vän Pon som sa: Hjälp oss, Lotta! Även om utländska hjälporganisationer börjat anlända till Ko Lanta så var läget svårt.

Det mest akuta problemet var bristen på fiskebåtar – många hade därmed förlorat sin försörjning. Lotta Granbom började samla in pengar bland vänner och bekanta men ryktet spreds, media visade intresse och snart hörde även okända av sig och skänkte pengar. En musikgrupp spelade till och med in en CD med speciellt skriven musik där all försäljning gick till sjözigenarna.

– Hittills har det blivit elva komplett utrustade fiskebåtar, målade i svenska färger, samt extra motorer och så material för lagning av tak, nät och annat, berättar Lotta Granbom.

Vissa urak lawoi som fått sina strandhyddor förstörda har av staten erbjudits nybyggda små hus uppe i bergen på – som det hette – säkert avstånd från nya flodvågor. Vissa uppskattar de moderna bekvämligheterna i sina små eternithus som TV och kylskåp – andra är bittra och känner sig lurade där de nu sitter på ofri grund långt borta från sitt älskade hav, en del så långt som tre kilometer. De som fått hjälp att bygga upp sina bostäder vid kusten, har fått hjälp av frivilliga organisationer eller privatpersoner.

Andra urak lawoi som inte erbjudits någon hjälp med nya bostäder är de som lever på exploaterade delar av ön och tidigare "lurats" bort från stränder och blivit beroende av turismen för sin försörjning. Nu har tsunamin och oroligheterna i södra Thailand skrämt bort många turister och inkomsterna dalat. Fattigdomen är stor och många av dessa urak lawoi tvingas bo i små ruckel på annans mark.

– Paradoxalt har flodvågen också fått vissa positiva konsekvenser, de nya fiskebåtarna har gett familjer nya inkomster då de som ägare till båtarna nu själva kan

behålla och sälja hela sin fångst. Tidigare ägdes deras båtar av en grossist, som köpt long-tail båt med båtmotor till urak lawoi. I gengäld har urak lawoi varit skyldig att leverera fisk till denna grossist. Uppmärksamheten från omvärlden har också gjort att urak lawoi börjat förstå och uppskatta värdet av sin kultur och särart, säger Lotta Granbom.

Framtiden djupt osäker

Men urak lawois framtid är osäker, i katastrofens spår har närvaron av utomstående ökat på Ko Lanta och de motsättningar som finns riskerar att ställas på sin spets.

– Sjözigenarna har historiskt sett aldrig varit något krigiskt folk och har inga vapen. Deras reaktion på en konflikt har varit att fly till andra öar, en möjlighet som inte finns i dagens läge.

Lotta Granbom har blivit erbjuden att bland annat medverka till att bygga upp ett etnografiskt museum på Ko Lanta. Antropolog Arporn U-krit, som bedrev fältstudier hos urak lawoi på 1980-talet har även kontaktat Lotta för ett fortsatt samarbete. Det är viktigt att följa vad som sker med urak lawoi efter katastrofen, säger Lotta Granbom.

Hittills har Lotta klarat sig på stipendier från Smålands nation och eget brinnande engagemang men hon är helt klar över att hon vill fortsätta på sin inslagna väg – med socialantropologin och urak lawoi. För Lotta Granbom har sjözigenarna blivit mer än ett forskningsintresse – deras historia och deras framtid har blivit hennes livsuppgift.

Text: Anna Gianuzzi
informatör, Lunds universitet

Foto: Lotta Granbom

Insamling för urak lawoi-folket
och andra av lokalbefolkningen på öarna
Andamanerna.

Handelsbanken, kontonr 6709 239 095 448
Insamlingen organiseras av Lotta Granbom

Lotta Granbom har också en egen blogg som du finner på
www.lottagranbom.blogspot.com/